

"Skolan struntar i hur barns hjärnor fungerar"

Publicerad 2008-03-09 00:50

Hjärnforskaren Martin Ingvar dömer ut svensk skolpolitik: Våra flummiga modeller för inläring saknar helt grund i vad vi i dag vet om hjärnan. I dag kan du bli lärare för de minsta barnen utan att ha en aning om hur man lär dem läsa. Unga lockas dessutom att välja bort språkundervisningen vid den tid i livet när hjärnan är som bäst lämpad att ta till sig främmande språk. Ett resursslöseri som saknar motstycke. Vi har också världens sämsta betygssystem som entydigt diskriminerar pojkar från arbetarklassen. Just arbetarklasspojken som är född på landet i Sverige är den största förloraren i det misslyckade skolsystem som socialdemokratin bär ett sådant avgörande ansvar för. Inte så uppmuntrande för oss som vill ha ett fungerande välfärdssamhälle. Det skriver professor Martin Ingvar vid Karolinska institutet i Stockholm.

Sverige har världens dyraste skola. Men vi har inte världens bästa skola. Tvärtom har vi haft en generande misshushållning med skolan, eftersom den baserats på en flummig central dogmatik som saknar förankring i god vetenskap. På senare år har Sveriges elever halkat ner från en bra position till en tydligt medioker plats i de internationella jämförelser som finns. Det kommer krävas långt mer än kosmetiska förändringar i betygssystemet om vi skall öka Sveriges konkurrenskraft på kunskapsområdet. Det är hög tid. De nya ekonomierna i Indien och Sydostasien stormar fram och har elitsatsningar, betoning av goda insatser från eleverna och internationell utblick med en nationalistisk överton. Samtidigt envisas vi med en skola där den internationella utblicken saknas och där barnen luras till att tro att alla kan bli Lucia, och det utan ansträngning.

Det är mycket uppseendeväckande när Mona Sahlin uppfordrar till samarbete över blockgränserna om skolan. Skammens rodnad lyser med sin frånvaro. Socialdemokratin är ett parti med stolta kunskapsideal i sin historia. Kunskap var vägen ur ofrihet, kunskap var vägen till jämställdhet och kunskap var vägen till välstånd. Vetenskap var metoden för att nå dit. Men hela detta fina arv som funnits och förkroppsligats i folkbildningstraditionen, folkskolan och inte minst i instiftandet av forskningsråden har förslösats sedan Palmes tid.

En av de viktigaste felgreppen som nu haft lång tid på sig att utvecklas är idén om att pedagogiken inte har att göra med hur barns hjärnor fungerar. Barns hjärnor är som vuxnas, fast bättre. Trots att skolans styrdokument genomsyras av ytligt sett kloka ord kan de inte ses som annat än floskler när flummiga modeller för inläring används som helt saknar grund i vad vi i dag vet om hjärnan. Det finns en historiskt grundad rädsla för "pluggskolan". Den rädslan har på senare tid blivit styrande för hela tänkandet. Flera centrala områden har drabbats av detta.

Att ha en bra läsförmåga är en helt central färdighet för att få de sociala nycklar som behövs i dag. Det är nyckeln till kunskap, nyckeln till matematikens begreppsvärld och nyckeln till att få flera språk utöver modersmålet. När man lär sig att läsa och skriva får man efter idog träning en automaticitet i sitt läsande som i sin tur avlastar tänkandet och minnet. Då kan man förstå en text. Då kan man tänka själv. Då kan man bli en kritisk väljare och allt annat som befordrar demokratins utveckling. I stället för att bygga på vetenskapen i området har Sverige nu på ett unikt sätt tagit bort läsmetodik ur lärarutbildningen.

I dag är det möjligt att bli lärare för de minsta barnen utan att ha insikt om hur man lär barn att läsa. Läsfärdigheten sjunker nu på bred front i skolan och vi har ännu inte sett botten.

I en ideologisk ratatouille har missriktade jämlikhetsmål varit styrande. Alltså skall alla ämnen vara lika mycket värda. Därför har det inte lönat sig för den enskilde eleven att läsa språk medan hjärnan är ung. Samtidigt som Sverige gick in i EU har en katastrofal nedgång av antalet elever med tredjespråk skett. Det har varit bättre att göra det i den komplettering av skolan som görs inom ramen för komvux av en förfärande stor del av medelklassens barn.

Detta är ett resursslöseri som saknar motstycke i världen. Då har hjärnan redan har en ålder då den är mindre bra på att lära in nya färdigheter. Nu skall det systemet ändras genom att det skall förbjudas. Bättre hade varit att skolan konstruerades så att behovet för komvuxkomplettering avtog.

Svenska barn är hyggliga på räkning men dåliga på matematik. Och försämringen pågår. Medan räkning kommer behövas allt mindre är logiska resonemang och symboltänkande viktiga kommande färdigheter. Det går att göra

rätt. Rinkebyskolan är ett lysande exempel där man genom att göra matematiken central och integrerad i snart sagt alla ämnen fått elever som har kul med matematiken och dessutom blir jätteduktiga. Flera har dessutom nått nationell toppklass. Vi behöver sådana breda insatser om vi skall kunna höja kvaliteten för naturvetenskap och teknik i skolan.

Centralt för de misslyckanden som vi ser är betygsdebatten. Här står inte socialdemokratin ensam vid skampålen. Vankelmodig populism har präglat flera partiers hållning, inklusive flera av de borgerliga. Tvehågsenheten inför betygen är tydlig. Begreppssammanblandningen är ännu mer påtaglig. Att lära sig något nytt kräver arbete och en insats från eleven. Återkoppling är en central del i en socialt driven pedagogisk process. Medan utvecklingssamtal anses ok är betyg inte accepterade. Det betyder att skolans lärare får ägna mycket tid åt socialt ansträngande kommunikation med föräldrar till välartade barn som det går bra för och missar resurser för att hantera återkopplingen till de barn och föräldrar som har störst behov.

Men betygen då? Sverige har världens i särklass sämsta betygssystem. Det levererar inte. Det diskriminerar entydigt pojkar från arbetarklass. Problemen med betygen är att de introduceras för sent, har för få steg, saknar legitimitet i barnens ögon, stressar och har alltför komplexa betygsriterier.

Bara föräldrar med mycket hög motivation och god utbildning kan ta del av den kvalificerade information som betygsriterierna utgör. När man sedan dessutom uppfunnit idén att kriterierna skall utformas regionalt har vi dessutom fått ett betygssystem som inte ens strävar efter ett slags rättvisa. Trots det används det för riksintagning till högskola. Men inte ens i det sammanhanget fungerar de utan en allt större del sker via högskoleprovet och kvotgrupper vars bestämmelser innehåller en kod som bara medelklassens barn kan tyda.

Pojkar ligger 18-24 månader efter flickor i den biologiska utvecklingen får i dag första betyget mitt i flammande pubertet. En period i livet då dom måste ha mössa på sig för att hålla ihop tankarna. Innan de kommit ur puberteten har de fått sina första slutbetyg i gymnasiet. De har aldrig fått lära sig vad återkoppling är utan blandar ihop det med bestraffning. Självklart blir betygen illa omtyckta då. Antipluggkulturen frodas.

Åtgärdsbehovet är tydligt. Antingen gör man om betygen så att de fungerar eller så bör de tas bort i sin helhet. Skall man ha betyg måste de vara en del av hela skolans kommunikationssystem från början med huvudsaklig betydelse för att se att skolans arbete utvärderas. Det är i själva verket lärarens insatser man kan mäta med betygen. Då kan man få kvitto på att utvecklingsarbetet i skolan har en kvantitativ ansats så att man kan avläsa förbättringar allteftersom. Man kan också se om man når målet att alla läser redan efter första klass. Internationella siffror ligger på 5 procent efterslänrare medan i svenska skolan är den andelen ofta tre gånger så hög.

Den viktigaste effekten av alla de missgrepp som jag radat upp är att arbetarpojkar kommit på undantag. Flickorna tycks klara sig något bättre än pojkarna. Den förväntade förvärvsförmågan för en pojke ur arbetarklass född på landet i Sverige visar inga glada siffror, särskilt för oss som vill ha ett fungerande välfärdssamhälle.

Jag delar Mona Sahlins uppfattning att det är ballit att betala skatt. Men jag har synpunkten att jag vill bara vara med att finansiera system som fungerar på ett rimligt sätt. Socialdemokraternas skolpolitik måste avsevärt förändras innan den förtjänar förtroende. Den måste kunna lova en skola som fungerar för andra än medelklassens flickor. Vägen till framgång ligger i att våga se vad man ställt till med, även om det gör ont.

MARTIN INGVAR

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.